

Makale Bilgisi**Makale Geliş Tarihi:** 10.03.2021**Makale Kabul Tarihi:** 05.05.2021**BİR KENTİN HAFIZA MEKÂNI; DOĞUBAYAZIT AHMED-İ HANİ KENT MÜZESİ**

Hatice ENGİN*

ÖZ

Kent kimliğini oluşturan birçok farklı topluluğun bir arada yaşaması ve ortak bir paydada buluşması çeşitli mekânlar sayesinde gerçekleştirilmektedir. Bu mekânların başında kültürel birlikteliği sağlayan müzeler gelmektedir. Müzeler genel olarak toplumların kendilerini kente yabancı hissetmeme duygusunu sağlayan, geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi üstlenen kuruluşlar olarak hizmet vermektedirler. Kent müzelerine bu açıdan bakıldığında, bir toplumun geçmişini ve geleceğini bünyesinde barındıran bir hafıza mekânı olarak tasavvur etmek yanlış olmayacaktır.

Kent müzelerinin varoluş amaçlarına baktığımızda yukarıda bahsi geçen kent müze ilişkisi dikkate alınarak kurulduklarını söyleyebiliriz. Kuruluş ilkeleri arasında toplulukların sahip oldukları maddi manevi tüm değerlerini, unutmamak ve unutturmamaya bunun geleceğe sağlıklı bir şekilde aktarılması isteğidir. Bunun sonucunda kent müzeleri birer hafıza mekânı, ziyaretçilerine geçmişe yolculuk yapmalarını sağlayan mekânlara dönüşmektedirler.

Konumuzu teşkil eden Doğubayazıt Ahmed-i Hani Kent Müzesi örneğinden hareketle, kent müzelerinin bir kent için önemli olduğu konusu üzerinde durulmuştur. Doğubayazıt Kaymakamlığının girişimleri ile inşa edilen bu kent müzesi vasıtasıyla yörenin kaybolmaya yüz tutmuş gelenek ve göreneğini yansıtan çok sayıda etnografik malzemeye yer verilmiştir. Ayrıca Ahmed-i Hani gibi önemli bir şahsiyetin ismi de müzeye verilerek kenttin önemli bir ilim adamı da unutulmamıştır. Bu bağlamda düşünüldüğünde kent müzesinin bir araç olarak geçmişin izini günümüze taşıyan bir hafıza mekânı olarak işlev gördüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

* Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, sanattarihi90@gmail.com, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7796-1171>

Çalışma için öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Ayrıca müze ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ziyaret esnasında müze genel olarak incelenmiş ve fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmıştır. Böylece eldeki somut veriler dâhilinde çalışma, daha anlaşılır ve fotoğraflar ile zengin kılınmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Müze, Kent Müzesi, Bellek, Ahmed-i Hani, Doğubayazıt.

THE MEMORY LANDMARK OF A CITY; DOĞUBAYAZIT AHMED-I HANI CITY MUSEUM

ABSTRACT

The coexistence of many different communities that make up the urban identity and their sharing on a common ground takes place through various settings. At the forefront of these places are the museums that provide cultural unity. In general, museums serve as institutions that provide the feeling of alienation to the city and act as a bridge between the past and the future. Accordingly, it would not be wrong to envision city museums as a place of memory that embodies the past and future of a society.

When it comes to the purpose of city museums, we can say that they were established by considering the above-mentioned city-museum relationship. Among the founding principles is the desire not to forget all the material and moral values of the communities and to pass them down to the future. As a result, city museums are turning into places of memorial, places that allow their visitors to have insight into the past.

Based on the sample of Doğubayazıt Ahmed-i Hani City Museum, which constitutes our subject, it is emphasized that city museums are important for a city. This city museum, which was built with the initiatives of Doğubayazıt District Governor's Office, includes a large number of ethnographic materials reflecting the traditions and customs of the region, which are about to disappear. In addition, the museum was named after Ahmed-i Hani important person and a scientist from the city to memorize him. Thus, it can be highlighted that the city museum functions as a memorial that carries the traces of the past to the present as a tool.

First of all, a literature review was conducted for the study and a visit to museum was also made. During the visit, the museum was examined in general and its photographs were taken and recorded so that the study can be more understandable and rich with photographs within the concrete data at hand.

Keywords: Museum, City Museum, Memory, Ahmed-i Hani, Doğubayazıt.

GİRİŞ

Müze, Grekçe mouseion kelimesinden türemiş bir sözcük olup, Yunan mitolojisinde Musalar (ilham perileri) adı verilen tanrıçalara adanan tapınak ve Atina'da Musalara ayrılan tepe anlamına gelmektedir (Gerçek, 1999: 6-7). Müze kelimesi, Museum şeklinde, Latinceye

diğer batı ve dünya uluslarının dillerine geçmiştir. İngilizcede Museum, Fransızca'da Musée, Almanca'da Museum, Türkçede ise Müze olarak kullanılmaktadır. Terim ilk olarak öğrenme kurumlarını ifade etmek için kullanılmıştır (Arık, 2015: 14).

Müze, sözlük anlamında ise bir araya getirmek demektir. Bir araya getirilmiş nesnelere oluşan bir bütünün koleksiyon olarak nitelenebilmesi, toplamının belirli bir amaca yönelik olması ve sınıflandırılmasıyla ilişkilidir. Bu doğrultuda koleksiyonlar insanların doğal, tarihsel, bilimsel, sanatsal ve kültürel değerlerinin belirli amaçlarla toplanması ve sınıflandırılmasıyla oluşturulmuş nesnelere bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Öztekin, 2014: 4).

Müzecilik, kavram olarak 17.yüzyılda ortaya çıkmış ve müzecilik konusuna bilimsel yaklaşım ise 20. yüzyılın ilk çeyreğinde teknolojinin katkısı ile gerçekleşmeye başlamıştır. Türkiye'de bir kurum olarak ilk müzenin açılması Avrupa'da ilk müzelerin açılmasından yaklaşık yüz elli yıl sonra gerçekleşebilmiştir (Kurooğlu, 2010: 12; Baltacı, 2015: 11).

Türkiye'de müzeciliğin kurumsallaşması her ne kadar geç bir dönemde gerçekleşmiş olsa da eski eserlerin biriktirilerek halka açık alanlarda teşhire sunulması, Anadolu Selçuklu Dönemi'ne kadar gitmektedir. Anadolu Selçukluları, Konya Alaadin Tepesindeki surlarda Antik çağa ait heykel ve kabartmalar yerleştirmişlerdir. Bu bağlamda düşünüldüğünde antik eserlerin bilinçli olarak sur duvarlarına yerleştirildiği anlaşılmaktadır (Kuban, 1970: 148).

Osmanlı Dönemi'ne gelindiğinde ise eski eserlerin yok olmasının önüne geçebilmek için depolarda saklamışlardır. Osmanlı'nın ilk müze deneyimi, Topkapı Sarayının iç avlusunda yer alan Aya İrini Kilisesinde eski silahlar ve kullanım dışı olan silahların burada korunması ile başlamıştır. Bunun yanısıra Osmanlı padişahları eski eserlerle yakından ilgilenmişlerdir ve kültürel mirasın korunması konusunda hassasiyet göstermişlerdir. Fatih Sultan Mehmet, bunun en tipik örneği sayılabilir. Ayrıca Topkapı Sarayının avlusunda Bizans Dönemi'ne ait birtakım lahit ve sütun başlıklarının toplanılmasını emretmiştir. Ayrıca Sultan Abdülmecid'in Yalova'da yaptığı bir gezi esnasında yok olmak üzere olan çoğu yazıtı İstanbul'a göndererek korunmasını istemiş olması örneği de verilebilir (Yücel, 1999: 30).

Tophane Amiri Müşiri olan Fethi Ahmet Paşa, bu yazıtları Aya İrini Kilisesinde toplamıştır. Sonradan getirtilen eserler de burada depolanmaya başlanınca, burası halka açık olmayan küçük bir müzeye dönüşmüştür. Aya İrini kilisesi, 1869 yılında yeniden düzenlenerek Müze-i Hümayun (İmparatorluk müzesi) ismini almıştır. Müzenin müdürlüğüne bu dönemde yabancı kökenli müze uzmanları atanmıştır. Müzenin ilk müdürü olarak Edward Goold getirilmiştir. Goold'dan sonra Anton Dethier müzede göreve başlamıştır. Müze müdürlüğüne getirilen Dethier, Türk müzeciliğinde son yabancı müdür olmuştur. 1881 yılında

ölmesinin ardından II. Abdülhamit tarafından müze müdürlüğüne Osman Hamdi Bey tayin edilmiştir (Atasoy, 1999: 9). Osman Hamdi Bey'in, Müze-i Hümayuna müdür olması bugünkü anlamda Türk müzeciliğini başlamasını sağlamıştır. Bu dönemde kazılarda ele geçirilen eserlerin sayısının artmasından dolayı müzenin yeni ve geniş bir binaya ihtiyacı doğmuştur. Mimar Valaury, bugünkü Akeoloji müzesi olarak bilinen binanın planını çizmiştir. Osman Hamdi Bey 1910 yılına kadar müzenin müdürlüğünü sürdürmüştür (Keleş, 2003: 4).

1917'den sonra Osmanlı Devleti 1923'e kadar siyasi karışıklıklar ve pek çok savaşla mücadele etmek zorunda kalmıştır. 1920'den 1923'e kadar Türk milleti, topyekûn kurtuluş mücadelesine girişince her türlü sosyal, toplumsal vs. gelişmeler durmuştur. 1923'de kazanılan bağımsızlık neticesinde yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Cumhuriyet Dönemi ile müzecilik çalışmaları yeni açılımlarla etnografik malzemelere önem verilerek kültür çalışmaları daha hızlı atılımlarla gerçekleştirilmiştir (Gümüş, 2015: 22-25). Bu dönemde yapılan çalışmalar, müzenin cumhuriyetin ilanı ile devlet yapısının düzenini vurgulayan ve çağdaşlığın anlatımının yapıldığı bir kurum görevi üstlenmiştir. Böylece Cumhuriyet Döneminde müzeler, geniş kitlelere ulaşmayı hedefleyerek ulus bilincinin aşılmasını sağlamayı hedeflemişlerdir (Altunbaş ve Özdemir, 2012: 12).

Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi ve sonrasında müzeler artık eğitici, öğretici bir hal alırken zaman içerisinde eser sayısında ve çeşitliliğinden dolayı meydana gelen değişimler sonucunda müze türleri artmış ve farklı alanlarda müzeler kurulmaya başlanılmıştır. Bu açıdan müzeler, topladıkları ve biriktirdikleri koleksiyonlara göre farklı türlere ayrılmışlardır. Müzelerin türlerinde en önemli sınıflandırılma, koleksiyonlarına göre sınıflandırılma olmuştur. Bunun yanında yönetimlerine, hizmet ettikleri bölgelerine, sergileme yöntemlerine, işlevlerine ve bilginin kullanımına göre de çok geniş bir yelpazede sınıflandırılmıştır (Öztekin, 2014: 28).

Müze türleri baktığımızda;

Sanat Müzeleri

Özel Müzeleri

Arkeoloji, Tarih ve Kültürel Miras Müzeleri

Etnografya Müzeleri

Doğa Tarihi Müzeleri

Bilim ve Teknoloji Müzeleri

Bölge Müzeleri

Uzmanlık Müzeleri

Üniversite Müzeleri

Kent Müzeleri olmak üzere farklı türlere ayrılmaktadırlar (Sezgin ve Karaman, 2009: 11-12; Keleş, 2003: 5).

Bu çalışmadaki amacımız Ahmed-i Hani Kent Müzesi örneğinden hareketle bir kentin kimliğini koruması ve gelecek nesillere aktarma konusunda kent müzelerinin önemine vurgu yapmaktır. Türkiye’de kent müzelerinin ortaya çıkışı ve bunların kentliler ile buluşması konusu irdelenmeye çalışılmıştır. Ağrı/Doğubayazıt ilçesinde bulunan ve kaymakamlığın yardımıyla kurulan kent müzesinin kent için önemine değinilmiştir. Ziyaret esnasında müzede gözlemlenen iç mekân düzenlemesi ve sergilenen etnografik malzemenin zengin ve iyi bir hikâye kurgusuna sahip olduğu anlaşılmıştır. Ancak teşhir konusunda birtakım düzenlenmelerin yeniden planlanması gerektiği konusu dile getirilmeye çalışılmıştır. Müzede gerekli incelemeler ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Bu şekilde eldeki veriler ile daha iyi sonuçlara gidilmesi amaçlanmıştır.

Kent Müzelerinin Ortaya Çıkışı ve Türkiye’de Gelişimi

Kent, bir yerleşme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram çalışma yaşındaki nüfusun çoğunluğunun ticaret, sanayi ve yönetim işleri ile uğraştığı büyük yerleşim merkezlerini ifade etmektedir (Yalçın, 2017: 322). Kentler bu anlamda geçmişteki olayların yaşandığı, önemli hadiselerin cereyan ettiği ve farklı deneyimlerin farklı biçimde ifade edildiği mekânlar olarak nitelendirilmektedir (Ünlü, 2017: 76).

Günümüzün egemen yerleşim alanları olan kentler, insanlık tarihi boyunca insanlar arasındaki ilişkinin fiziksel olarak mekâna yansıma şekli olarak tanımlanmıştır. Eski Yunanlarda kent siyasal, dinsel ve toplumsal birlikteliği ifade etmekteydi. Bu bağlamda düşünüldüğünde kent kavramı, genellikle “uygarlık” kelimesi ile eşanlamlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bundan dolayı barbarlık ve kaosa karşı uygar toplumların bir arada fikir alışverişinin yapıldığı, birbirleri ile buluştukları alanlar olarak görülmüşlerdir (Güven, 2016: 21-30; Topal, 2004: 277).

Kent ile bağdaştırılan kent müzelerine baktığımızda bir kentin hafızasını korumaya yönelik kentin tarihini toplumsal, sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik, siyasi, dini ve yerel mirasın korunduğu ve bu anlayışla eserlerini teşhir tanzime sunan kurumlar olarak tanımlamak mümkündür (Koyuncu ve Elibol, 2018: 252). Kent müzelerinin kuruluş amaçlarındaki en temel hedef kentli ve kent arasındaki bağı güçlendirmektir. Özellikle zaman

içerisinde yok olmayla yüz yüze olan kentin hafızasını canlı tutulmasını sağlamak ve kaybolmaya başlayan kent kimliğinin değerlerinin sürdürülmesinin devam ettirilmesi isteğidir. Böylece kentler kent müzeleri vasıtasıyla geçmişten bugüne içlerinde barındırmış oldukları farklı medeniyetlerin mirasına sahip çıkarak kültürel birikimi geleceğe aktarmayı hedeflemişlerdir (Bilgiç, 2019: 54).

Kent müzelerinin ortaya çıkış tarihçesine baktığımızda bu müzeler, 19. yüzyılda ABD’de ortaya çıkmıştır. Dünyanın farklı bölgelerinden coğrafyalarından gelen farklı din, dil, ırk ve geleneklere sahip göçmenlerin yerleştiği alanlarda farklı insanların ortak bir kültürde buluşturulması istenmiştir. Ortak bir alanı paylaşan topluluklar, bu süreçte yaşadıklarını unutmamak ve unutturmamak için kent müze ve arşivlerini üretmişlerdir. Böylece kent müzeleri, farklı kökenlere sahip insanların bütünleştirmesinde ve ortak bir alan oluşturma adına bir aracı niteliğine sahip olmuştur (Özkan, 2011: 34).

19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkan ve genellikle arkeoloji, etnografya ağırlıklı eserleri teşhire sunan kent müzeleri zamanla hafıza mekânları haline dönüşmüşlerdir. 2004 yılında ICOM’un Seul toplantısında kısaca CAMOS olan kent müzeleri aktiviteleri ve koleksiyonları için uluslararası bir komite kurulmuştur. CAMOS’un bu amaçları arasında kentin geçmiş ve bugününe ait materyallerin toplanıp korunarak geleceğe taşınması bu yolla kent kimliği ve kentlilik bilincinin gelişmesini sağlamak gibi ifadeler kullanılmıştır (Keskin, 2014: 34).

Türkiye’de ise kent müzelerinin gündeme gelmesi ancak 1990’larda söz konusu olabilmıştır. Bu noktada 1930’larda halkevleri ile başlayan etnografya çalışmalarının, kent müzeleri için bir başlangıç oluşturduğu söylenebilir. Ancak kent müzelerinin oluşturulması 2000’lerden sonra gerçek anlamda gelişme kaydetmiş ve yaygınlaşarak çeşitli yerlerde kurulmaya başlanılmıştır. Kurulmalarına karar verildiğinde daha çok kent tarihi, kent arşivi adı altında isimlendirilmişlerdir. Konya, Kastamonu, Bursa, Kayseri, İzmir, Mardin, Gaziantep kent müzeleri bunlar arasında en önemli ve eski örnekler arasında sayılabilir (Silier, 2007: 21; Keskin, 2014: 34).

AHMEDİ HANİ VE KENT MÜZESİ

Müze İsmi verilen Ahmed-i Hani Kimdir?

Hicri 1061 Miladi 1651 yılında doğan Ahmed-i Hani, Doğubayazıt Bölgesi’nde yaşamış önemli bir ilim adamı, filozof ve şairdir. Hani lakabını Hakkâri yakınlarında

bulunduğu söylenen “Han” köyünden veya mensubu olduğu “Haniyan” ailesinden aldığı tahmin edilmektedir (Geçit, 2013: 129).

Ahmed-i Hani ilim adamı, bilgin ve filozof kimliğiyle birçok bölgede ilmi dersler vermiştir. Bir müddet bölgenin kültür merkezi olan bugünkü Şırnak iline bağlı Cizre’de bir süre yaşadktan sonra Doğubayazıt’a yerleşerek ömrünün geri kalan kısmını burada geçirmiştir. 1707 yılında burada vefat ettiği tahmin edilmektedir. Mezarı İshak Paşa Sarayının 500 m doğusunda yer almaktadır. Halk arasında veli olarak kabul gördüğünden dolayı 1990-1991 yılları arasında Doğubayazıt halkı ve belediyesi tarafından Ahmed-i Hani’nin mezarının üzerine bir kümbet yaptırılmıştır (Karabey, 2006: 59). 2014 yılında ise Doğubayazıt’ta Ahmed-i Hani’nin anısına bir kent müzesi inşa edilmiştir.

Müzenin Konumu ve Tarihçesi

Müze, Doğubayazıt merkez Çifte Pınar Mahallesi, İshak Paşa yolunun güney kesiminde, eski hükümet konağı mevkiinde yer almaktadır. Bulunduğu arazi oldukça engebeli ve şehrin hâkim bir noktasında bulunmaktadır (Fotoğraf: 1). Müze, kent dokusu içerisinde bir külliye şeklinde inşa edilmiştir. Külliye elamanları, 18. ve 19. yüzyıl Osmanlı mimarisi benimsenerek tasarlanmıştır (Öztürk ve Belli, 2017: 78). Müzenin, 2014 yılında temeli atılmış ve 2017 yılında da açılışı gerçekleştirilmiştir. Yapı, Serhat Kalkınma Ajansının finansal desteği ile Doğubayazıt Kaymakamlığı Köylere Hizmet götürme birliği tarafından sağlanmıştır. Yapının mimari müellifi ise Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık Bölümü hocalarından Dr. Şahabettin ÖZTÜRK’ tür.

Müzenin Fiziki Yapısı

Ahmed-i Hani Kent Müzesi, bir külliye şeklinde tasarlanmıştır. Bu külliye elemanları medrese ve geleneksel Doğubayazıt evinden müteşekkildir. Külliyeinin orta kısmında bir şadırvana yer verilmiştir. Müzeye giriş uzun ve yokuşlu merdiven basamakları ile sağlanmaktadır (Plan 1. Fotoğraf 1).

Müze iki ayrı bina olarak inşa edilmiştir. Avluya ilk gelindiğinde karşılaşılan yapı medresedir. Medrese binası, bazalt ve andezid taşları ile inşa edilmiştir (Fotoğraf: 2). Yapı Ahmed-i Hani’nin ders verdiği medrese binası şeklinde tasarlanmıştır. Medrese binası olarak inşa edilen yapı içerisinde Ahmed-i Hani’ye ait Mem-u Zin, Nubahar-ı Biçukan, ve Akide-i

İman adlı eserlerinin bir bölümü silikon heykeller yardımıyla canlandırılmaya çalışılmıştır (Fotoğraf 3-4-5).

Müzenin yapı topluluğunun bir diğer elemanı ise Eski Doğubayazıt Evi binasıdır. Bina, kerpiç malzemeden iki katlı olarak yapılmıştır (Fotoğraf: 6). Yapının iç mekânında ise eski Doğubayazıt tarihi, kültürü, yaşantısı, gelenek-görenekleri silikon heykeller ve günlük kullanılan etnografik malzemeler ile ziyaretçinin beğenisine sunulmuştur. Yapının alt katında ve üst katında küçük ebatlara sahip birçok teşhir salonuna yer verilmiştir. Bu salonlarda yörenin tarihine, kültürüne ışık tutacak fotoğraflara, maketlere ve silikon heykellere yer verilmiştir (Fotoğraf: 7-10).

Müzenin Teşhir- Tanzimi

Ahmed-i Hani kent müzesi, bir külliye şeklinde tasarlandığı için iki ayrı binada teşhir tanzim yapılmaktadır. İlk bina medrese binası olarak tasarlanan yapıdır. Bu binada, Doğubayazıt için önemli bir isim olan Ahmed-i Hani ve yazmış olduğu üç eserinden bazı sahneler, canlandırılmak istenmiştir. Bina, Ahmed-i Hani'nin ders verdiği bir medrese planında tasarlanarak hem medrese yaşantısı hem de Ahmed-i Hani'nin hayatından kesitler gelen ziyaretçiye sunulmuştur.

Medrese planına göre inşa edilen yapıda, üç ayrı biriminde Ahmed-i Hani'nin önemli eserlerinden birer sahne silikon heykeller ile canlandırılmaya çalışılmıştır. Medresenin ilk giriş kısmında en büyük salonda diyebileceğimiz bölümde Ahmed-i Hani'nin Akide-i İman adlı eseri konu edinilmiştir. Ahmed-i Hani etrafında topladığı öğrenci topluluğuna ders verirken canlandırılmıştır. Ayrıca bu salonda iki küçük vitrine yer verilmiş ve bu vitrinlerde kuran-ı kerimler ve el yazması iki kitap teşhire sunulmuştur.

Bir diğer teşhir salonunda Ahmed-i Hani'nin çocuklar için yazmış olduğu Nubahar-ı Buçukan (Çocukların Baharı) adlı eseri silikon heykeller ile konu görselleştirilmiştir. Ahmed-i Hani çevresinde çocuklara ders verirken canlandırılmıştır. Ahmed-i Hani ve çocukların canlandırılmaları dönemin kıyafetleri içerisinde sergilenmiştir.

Üçüncü salona baktığımızda Ahmed-i Hani'nin en önemli eseri sayılan Mem-u Zin'den bir sahne canlandırılmıştır. Mem'in, Mir (Zin'in babası) ile oynadığı satranç düellosu anlatılmak istenmiştir. Hikâye kurgusu içerisinde yer alan kahramanlar ve olay canlandırılmaya çalışılmıştır. Mem ve Mir satranç oynamakta iken hikâyenin kötü karakteri "Beko" da hemen gerilerinde onları izlemektedir. Mem'in sevdiği kız Zin de bu düelloyu endişeli bir yüz ifadesi

ile izlemektedir. Zin, yöresel kıyafetler içerisinde salonun bir köşesinde yer alan camekânlı bir bölmede bulunmaktadır.

Medrese olarak planlanan müzenin bu kısmında âlim, şair, filozof olan ve Doğubayazıt için önemli bir karakter olan Ahmed-i Han-i'ye ait eserlerden bazı bölümler silikon heykeller yardımıyla gelen ziyaretçiye aktarılmaya çalışılmıştır. Böylece hem medrese yaşantısı hem de Ahmed-i Han-i'nin yaşamından sahneler sergilenmiştir.

Müzenin diğer bölümünü oluşturan Eski Doğubayazıt Evi binasına baktığımızda ise iki katlı olarak inşa edilmiştir. Doğubayazıt'ın gündelik hayatı, önemli günlerden sahneler silikon heykeller yardımıyla ve etnografik malzemeler ile tanıtılmak istenmiştir. Binanın birinci katında genel olarak Doğubayazıt'ın mutfak kültürü, şifalı bitkiler, ekmek pişiren kadınlar ve Doğubayazıt'ın eski fotoğraflarına yer verilmiştir. İkinci katta ise dengbeç sanatı, kına gecesi, mutfak araç gereçleri, yöresel kıyafetler ve takıların bulunduğu teşhir salonlarına yer verilmiştir. Teşhir salonlarında silikon heykellerin yanı sıra köylerden getirilen radyo, gaz lambaları, el yapımı çoraplar-patikler, takılar ve mutfak malzemeleri de sergilemede yer bulmuştur. Teşhire sunulan etnografik malzemeler kimi yerlerde vitrin kullanılmadan teşhir edilmiştir. Bunun yanında yaylacılık hayatını yansıtan figürler, ekmek pişiren kadınlar, yün eğiren kadınlar ve daha birçok konu küçük maketler kullanılarak vitirlerde veya vitrinsiz bir şekilde sergilenmeye sunulmuştur (Fotoğraf: 11-12-13).

Sonuç

Müzeler, genel olarak topladıkları malzeme ve biriktirdikleri eserlere göre birçok türe ayrılmaktadırlar. Bu türlerden bir tanesi de kent müzeleridir. Kent Müzeleri bir kentin kimliğini oluşturan sosyal ve kültürel hayatın geçmişteki izlerini takip ederek, gelecek nesillere ulaşmasını sağlamaları açısından önemli müzelerdir. Kurulmalarındaki en temel amaç kentin hafıza mekânı görevini üstlenmeleridir. Bu açıdan düşünüldüğünde bir kent müzesinin kentin geçmişini unutturmuyarak, bunu gelecek kuşaklara aktarması bakımından kayda değer niteliklere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Bu çalışmada ele alınan Ahmed-i Han-i Kent Müzesi ve eski Doğubayazıt Evi yerinde incelenerek detaylı bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Müze Doğubayazıt Kaymakamlığı koordinatörlüğünce 2014 yılında temelleri atılıp, 2017 yılında ise hizmete açılmıştır. Müze kent dokusu içerisinde yüksek bir tepe üzerinde İshak Paşa Sarayı'nın karşısına inşa edilmiştir. Müzenin kent müzeleri içerisinde farklı bir önemi vardır. Müzenin bir plan şeması takip edilerek inşa edildiği görülmektedir. Genel olarak Türkiye'de faaliyette olan kent

müzeleri, daha çok farklı amaçlarla kullanılmış olan ve daha sonra müzeye dönüştürülen tarihi binalardan oluşurken Ahmed-i Hani Kent Müzesi bir müze fikrinden hareketle inşa edilmiştir. Plan açısından farklı olması ve oldukça yüksek, hâkim bir noktada kurulması dikkat çekmektedir.

İki ayrı bina olarak tasarlanan müzede biri Doğubayazıt için önemli bir şahsiyet olan ve müzeye de ismi verilen Ahmed-i Hani ve eserleri ile bu müzede tanıtılmaya çalışılmıştır. Bir diğer bina ise eski Doğubayazıt Evi dir. İki katlı olarak tasarlanan binada dönemin sosyal, kültürel hayatını, gündelik hayatı yansıtan etnografik malzemelere yer verilmiştir. Ayrıca binada teşhir salonlarına ayrılan bölümlerde; Doğubayazıt'ı yansıtan yöresel kıyafetler, takılar, kına gecesi, dengbejlilik, yöresel yemekler, mutfak kültürü, eski çocuk oyunları ve daha birçok farklı seksiyona yer verilmiştir.

Sonuç olarak Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde inşa edilen Ahmed-i Hani Kent Müzesinin kurulması elbette yörenin tarihini, kaybolmaya yüz tutmuş birçok kültür değerini tanıtması bakımında önemli bir yere sahiptir. Malzeme açısından oldukça zengin bir müzedir. Fakat teşhir tanzim konusuna gelindiğinde eserlerin belli bir düzene göre sergilenmesi göz ardı edilmiştir. Sergilemede kullanılan silikon heykeller oldukça dikkat çekici ve gerçekçi olarak yapılırken sergilenen diğer etnografik eserlerin bir hikâye kurgusu oluşturulmadan, belli bir kronolojik sıra takip edilmeden bir sergileme anlayışı ile teşhire sunulduğu görülmektedir. Müzenin ana teması iyi ancak bu teşhire maalesef iyi yansıtılamamıştır.

Yöre için önemli bir yapı kompleksi olan müze sergilenen malzeme açısından oldukça zengindir. Bu eserlerin gelen ziyaretçiye, hikâyesi ile daha iyi bir şekilde aktarılması önemlidir. Sergilenen eserlerin hikâyesi, koleksiyonun kurgusu ve müze mekânının atmosferi ile doğru orantılı olması gerekmektedir. Doğubayazıt Kaymakamlığının özverisi ile oluşturulan müze, yöre için kaybolan kültürün önüne geçilmesi açısından çok önemli ve özel bir adımdır. Var olan malzemeyi, teknolojinin de yardımıyla, daha çarpıcı bir teşhir tanzim yöntemi ile değerlendirilirse şayet ziyaretçi üzerindeki etkisinin daha fazla olacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

Alparslan, C., Alparslan, Ö. (2019). *Bir Mirasın Yönetim Merkezi Olarak Müze*, Gazi kitabevi.

Altınbaş A., Özdemir, Ç. (2012). “Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler”, Ankara.

Arık, M. (2015). *Türk Müzeciliğinin Tarihsel Gelişimi* (Gazi Ünv., Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Atasoy, S.(1999). *Müzecilikten Yansımalar*, İstanbul, Anka Yayınları,

Bilgiç, M. (2019).*Kent Kimliğinin Sürdürülebilmesinde Kent Müzelerinin Rolü: Antalya Kent Müzesi Örneği* (Burdur Mehmet Akif Ersoy Ünv. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur.

Geçit, M. S. (2013). Hoca Ahmet Yesevi İle Şeyh Ahmed-i Hani'nin Divanı Hikmet ve Memu Zin Eserlerindeki İtikadi Esaslarının Mukayesesi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. XIII, s. IIV, 123-156.

Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*, Ankara, Türk Tarihi Kurumu Yayınları.

Gümüş, E. (2013). *Etnografya Müzelerinde Sergileme Ve Teşhirin Hikâyesi (Ankara, Çankırı, Eskişehir, Yozgat Etnografya Müzeleri Örneği İle)*, (Bozok Ünv. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Yozgat.

Güven, A. (2016). “Kent, Kentleşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı”, *Journal, Of International Management, Educational and Economic Perspectives*. 21-30.

İhtiyar, M. N. (2011). Çağdaş Müzecilik ve Kent Müzeciliğine Yeni Bir Program Önerisi (İstanbul Teknik Ünv. Den Bilimleri Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Karabaş, Ö. F. (2019). *Toplumsal Bellek Merkezi Olarak Kent Müzeleri*, (Bolu Abant İzzet Baysal Ünv. Sosyal Bilimler Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bolu.

Karabey, T. (2006). “Ahmed-i Hani (1651-1707) Hayatı, Eserleri ve Memu Zin Mesnevisi”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s. XXX, Erzurum, 57-64.

Keskin, N. (2014). “Kentlerde Yeni Bellek Mekânları: Kent Müzeleri”, *Folklor Edebiyat Dergisi*, s. 79, C.20, 25-39.

Koyuncu, Okca, A., Elibol Tüfekçi, A., (2018). “Tire Kent Müzesinin Kültürel Mirası Korumadaki Yeri ve Önemi”, *International Journal, Of Social Sciences*, 248-264.

Kuban, D. (1970). *100 Soruda Türkiye Sanatı*, İstanbul, Gerçek Yayınevi.

Kuruloğlu, F. (2010).“Osmanlı Devleti’nde Müzecilik” *Tarih Okulu, Sayı*, 6.

Öztürk, Ş. Evren, Belli,V. E. (2017). “Ahmed-i Hani Kent Müzesi” (Medrese ve Ev), *IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu*, 18-20 Ekim, Ağrı.

Öztekin, O. A. (2014). Müze Kavramı ve Müze Yapılarının İç Mekânlarının İstanbul’ dan Örneklerle İncelenmesi (*Haliç Ünv, Fen Bilimleri Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), İstanbul

Selvi Ünlü, T. (2017). “Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekân İlişkisi: Mersin Örneği”, *TMMOB Araştırma*, 75-93.

Sezgin, M. Karaman, A. (2019). *Müze Yönetimi ve Pazarlaması*, Konya, Çizgi Kitabevi.

Silier, O. (2007). *Kent Müzeleri ve Türkiye’de Kent Müzelerine Duyulan İhtiyaç*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.

_____. (2010). “Dünyada ve Türkiye’de Kent Müzeleri”, *Ege Mimarlık*, 16-21.

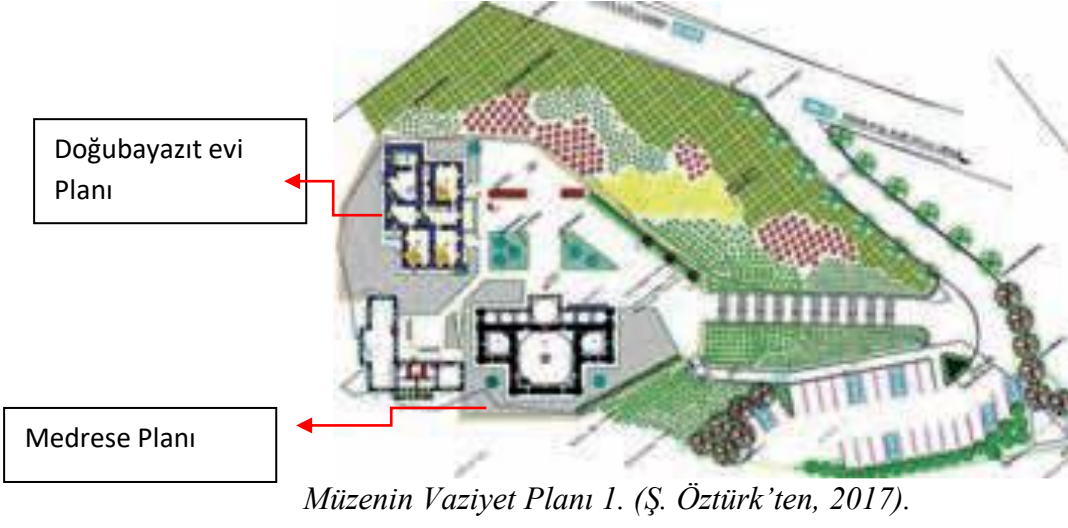
Şenel Fidangenç, A. (2016). “Yereli Korumak ve Türkiye’de Kent Müzeleri”, *Kent Araştırmaları Dergisi*, 936-365, c. 7.

Topal, A.K. (2004). “Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir” *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 6, s.1.

Yalçın, E. (2017). “Müzelerin Tarihi Misyonu ve Samsun Kent Müzesi”, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 321-333.

Yücel, E. (1999). *Türkiye’de Müzecilik*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Fotoğraflar ve Ekler

*Fotoğraf 1: Ahmed-i Hani Kent Müzesinin İnşa edildiği Alanın Genel Görünümü
(Doğubayazıt Kaymakamlığı Arşivinden).*

Fotoğraf 2: Ahmed-i Hani Müzesinin Genel Görünümü.

Fotoğraf 3: Müzenin medrese binası Ahmed-i Hani'nin "Akide-i İman" Adlı Eserinin Canlandırılması.

Fotoğraf 4: Müzenin Medrese Binası Ahmed-i Hani'nin "Nubahar-ı Biçukan" (Çocukların Baharı) Adlı Eserinin Canlandırılması.

Fotoğraf 5: Müzenin Medrese Binası, Ahmed-i Hani'nin, "Mem –u Zin" Adlı Eserinin Canlandırılması.

Fotoğraf 6: Müzenin İkinci Binasını Oluşturan Eski Bayezid Evi.

Fotoğraf 7: Eski Bayezid Evi Teşhir salonlarından Biri (Ekmek Pişiren Kadınlar).

Fotoğraf 8: Eski Bayezid Evi Teşhir Salonlarından Biri (Halı, Kilim Dokuyan Kadınlar).

Fotoğraf 9: Eski Bayezid Evi Teşhir salonlarından Dengbej salonu.

Fotoğraf10: Eski Bayezid Evi Teşhir Salonlarından Biri Olan Kına Gecesi Salonu.

Fotoğraf 11: Eski Bayezid Evi Teşhir Salonlarından Biri Olan Yöresel Kıyafetler Seksiyonu.

Fotoğraf 12: Eski Bayezid Evi Teşhir Salonlarından Bir Bölüm.

Fotoğraf 13: Eski Bayezid Evi Teşhir Salonlarından Bir Bölüm.

Fotoğraf 14: Eski Bayezid Evi; Köy Hayatının, Yaylacılığın Canlandırıldığı Maketlerden Bir Görünüm.